

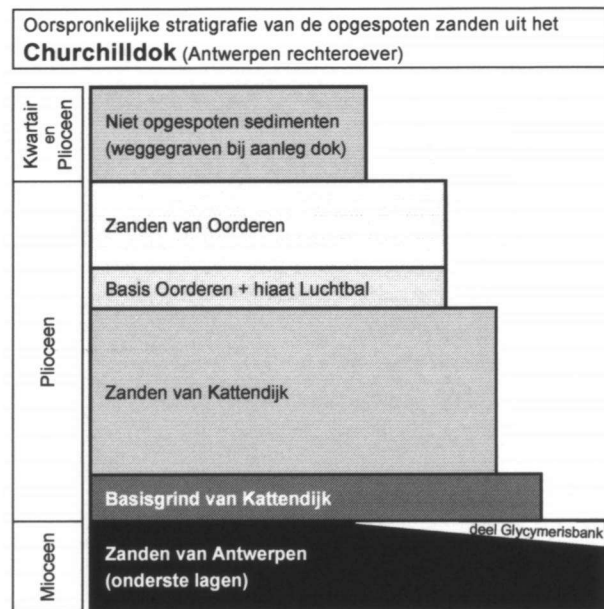
Op zoek naar de stratigrafie van de onderste lagen van het Churchilldok, Antwerpen rechteroever

Stijn Everaert¹

De afgelopen jaren is veel gezocht in het opgespoten zand (in Hoevenen) van het Churchilldok (Antwerpse haven) naar fossiele haaiantanden, deze waren daar soms in heel grote hoeveelheden te vinden. Grote vragen rezen echter na een tijdje op, uit welke lagen kwamen deze haaiantanden? Er was namelijk nog nooit zo'n rijke vindplaats in de Antwerpse omgeving op het gebied van fossiele haaiantanden geweest.

Stratigrafie Plioceen

Aangezien het terrein opgespoten was, kon men niet exact zeggen uit welke lagen de gevonden fossielen afkomstig waren. Het zand was grijsachtig en op de ene plek donkerder dan op de andere plek. Vele fossiele pliocene schelpen waren er te vinden, *Laevastarte omalii scaldensis* uit de Kattendijk formatie was er erg algemeen, ook fossielen uit de Zanden van Oorderen waren te vinden. Opmerkelijk is dat men ook *Cardites squamulosa scaldensis* uit de Zanden van Luchtbal kon weervinden in vrij grote hoeveelheden. Waarschijnlijk zijn de Zanden van Luchtbal verdwenen, maar zijn deze schelpen als erosierest overgebleven aan de basis van de Zanden van Oorderen. Van de lagen boven de Zanden van Oorderen heb ik geen enkel fossiel aangetroffen, deze waren hoogstwaarschijnlijk allemaal weggegraven bij de aanleg van het dok. Er zijn enkele haaiantanden uit de Zanden van Oorderen aangetroffen, zoals een zeer grote *Carcharodon carcharias*.

Stratigrafie Mioceen

Het grootste gedeelte van de fossielen kwam echter uit het Mioceen. Om veel haaiantanden te vinden groef je een kuil en als je met je schop stekend, een krakend geluid hoorde dan kwam je uit op een geschikte 'laag' om in te zoeken. Als je deze 'laag' uitzeeft met een zeef met mazen van vijf millimeter dan lag je zeef vol fosforieten, variërend van grootte. Ook kon men miocene steenkernen van fossiele schelpen aantreffen, afgesleten miocene schelpen (*Glycymeris obovata baldii*) in zeer grote hoeveelheden, dikwijls vol boorgaten, en andere ichnofossielen, botten van zeezoogdieren en een massa aan herwerkte haaiantanden. Dit alles was hoofdzakelijk van miocene ouderdom (men vond ook laat-oligocene krabben, maar in beperkte mate). Aangezien men het Churchilldok had uitgediept, tot meer dan 20 meter diepte, bedacht ik me dat dit het basisgrind van de Zanden van Kattendijk moest zijn, een groot deel van het Mioceen is in het Antwerpse havengebied namelijk weggesleten en gereduceerd tot een basisgrind aan de basis van de pliocene sedimenten. Door de grote hoeveelheid van miocene *Glycymeris* schelpen stelde ik vast dat de middelste Glycymerisbank van de Zanden van Antwerpen ook volledig was herwerkt.

Ik hoorde echter dat bij het ontstaan van deze vindplaats, vlak na de eerste opspuiting (ik was hier niet bij) er een klein gedeelte van het zand was dat vol miocene *Glycymeris* schelpen bleek te zitten. In dat gedeelte zaten weinig tanden maar wel van perfecte kwaliteit. Omdat het hier maar een klein gedeelte van het opgespoten zand betrof (in vergelijking met de enorme hoeveelheid zand die aanwezig was) en er in het basisgrind zelf ook erg veel *Glycymeris* schelpen aanwezig waren (meer dan in de opspuitingen van het Leopolddok) denk ik dat er in een klein gedeelte van het dok vlak onder het basisgrind nog een stuk van de Glycymerisbank aanwezig was. Later heeft men het Graandok (een klein dok naast het Churchilldok) gedempt met zand dat ook uit het Churchilldok kwam, en pas later opgespoten was. Dit zand was van het onderste gedeelte van de Zanden van Antwerpen afkomstig, waarin wel vrij veel haaiantanden (maar veel minder dan in het basisgrind) van mooie kwaliteit gevonden werden. Ook hier was fosforiet aanwezig. Onder deze zanden kunnen nog miocene zanden gezeten hebben (er is sprake van een vroeg-miocene laag) maar dat betwijfel ik persoonlijk.

Slot

Het hierboven genoemde is volgens mij een logische verklaring voor de soms merkwaardige vondsten die gedaan zijn. Toch kunnen we nog steeds niet alles verklaren van deze voormalige vindplaats. Antwerpen levert boeiende ontsluitingen op, de stratigrafie kan een paar kilometer verderop compleet anders zijn, denkend aan de samenstelling van het opgespoten zand uit het Leopolddok na de verdiepingswerken van het Churchilldok.

Dankwoord

Dank aan Frans Everaert, die altijd klaar wil staan om mij te helpen met de hobby. Dank aan Marcel Vervoenen, voor

steeds uitleg willen geven en determineren van sommige van mijn fossiele schelpen. En dank aan André Kampen, voor het schenken van enkele literatuurstukken.

Literatuur

- De Schutter, P., 2011. *Carcharias vorax* (Le Hon, 1871) (Chondrichthyes, Lamniformes), from the Miocene of Belgium: redescription and designation of a neotype and paraneotype. - *Geologica Belgica*, 14 (3-4): 175-192.
- Everaerts, S., 2012. Schelpen en haaien in het Mioceen. - *Spirifer*, juli-augustus, Belgische Vereniging voor Paleontologie.
- Everaerts, S., 2012. Het basisgrind van de Kattendijk formatie. - *Spirifer*, juli-augustus, Belgische Vereniging voor Paleontologie.
- Louwye, S., et al., 2010. Stratigraphy of an Early-Middle Miocene sequence near Antwerp in northern Belgium (southern North Sea basin). - *Geologica Belgica* 13(3): 269-284.
- Nolf, D., 1988. Haaie- en roggetanden uit het Tertiair van België. - KBIN Brussel.
- Otterma, J. & W. In 't Hout, 1986. Fossielen uit het 4de havendok bij Kallo, België. - Geologisch museum Amsterdam.

¹Stijn Everaert, Kapelleomweg 54, B-9310 Herdersem-Aalst, België, tel. 0032 - (0)532 157 72, e-mail: stijn.everaert1@gmail.com